

Tejapály

ELLÁTÁSI ZAVAROK VÁRHATÓK | Megbolondították a magas uniós árak a toporgó hazai tejpiacot. A megugró nyerstej-export miatt alapanyaghiányra, a friss tejtermékekből belföldi ellátási zavarokra számítanak a hazai feldolgozók.

Hajnalban érkezik és bő egy óra múlva, miután feltöltötte irdatlan, 25 ezer literes tartályát, már indul is tovább a kamion az egyik Győr-Moson-Sopron megyei tehenészetből Olaszországba. Az agrárvállalkozó ugyanis megelégtelte a pitiáner, filléres árvitákat a hazai feldolgozókkal, és a biztosan, azonnal fizető vevőjének közvetlenül Itáliába szállítja a tejet évek óta.

Egyre gyakoribb eset. Egy másik, Fejér megyei állattartónál szintén betelt a pohár, amikor a 650 állatos tehenészetében megtermelt évi több mint 5 millió liter tejért még az önköltséget sem akarták megadni az itteni üzemek. Ő egy Milánó közeli vevővel állapodott meg, és nagyon jól járt. „Literenként 15 forinttal kapok többet, és erre még rájön a 4-5 forintos hazai támogatás” – dörzsöli elégedetten a kezét. Ekora árral a laktációként (tejelési idősz-

akként) és tehenenként a nyugati konkurensekhez képest szerény, 8000 literes termeléssel is nyereséges a gazdaság.

BELPIACI RÁFIZETÉS

Amióta – az EU termelést korlátozó kvótarendszerének nem várt következményeként – uniószerzte egyre kisebb a tejfelhozatal, keresletivé vált a piac. Hollandiában literenként már 0,4 euró felett járnak a felvásárlási árak, azonnali szállítással pedig csaknem fél euróért is kötöttek már a napokban ügyleteket. De még az Olaszországba éves szerződéssel szállító magyar termelők is ki tudtak harcolni literenként 0,33–0,38 eurót. Ezzel pedig a jelenlegi 95-99 forint körüli belpiaci árnál akár 15-18 forinttal is többet kapnak. Igaz, a csábító határon túli lehetőséggel csak a nagyobb, naponta kamionnyi mennyiségeket előállítók tudnak élni. A mindössze 10-15 ezer liter te-

jet fejő vállalkozóknak, ha nem állnak össze más gazdákkal, marad az önköltséget alig térítő belpiac és a ráfizetés.

Az árkülönbség máris érezhető piaci zavart okoz Antal Gábor, a Hód-Mezőgazda Zrt. vezérigazgatója szerint, miközben az itthon eladott termékekben sem a termelők, sem a feldolgozók nem tudják érvényesíteni a megnövekedett előállítás költségeket. A kereskedelmi láncok az amúgy is csökkenő fogyasztásra hivatkozva nem vagy csak nagyon nehezen engedik emelni az árakat (*Drága volt a hóguta – Figyelő, 2013/35. szám*). Így viszont, aki nem exportál, annak hamar ráfizetessé válik a termelés, feldolgozás.

A Hód-Mezőgazda Zrt. így sem szállít külföldre, a legnagyobb hazai termelő közösség, az Alföldi Tej tagjaként itthon adja el a tejet, amelyet a csoport saját székesfehérvári üzemében dolgoz fel. A hódmezővásárhelyi gazdaság 1650 fejőstehenével évi mintegy 15,5 millió liter nyers tejet állít elő az országos átlagot jóval meghaladó, állatonként hozzávetőleg 10 700 literes (laktáció alatti) termeléssel. A 95 forintos nyerstej-átvételi árral azonban így sem nyereséges a tehenészet. A tavalyi aszály után megdrágult takarmánnyal legalább 100-105 forintot kellene elérnie ahhoz, hogy a termelés jövedelmezővé váljon.

A szakember szerint sem lehet tehát kárhóztatni azokat a gazdákat, akik többért

külföldre szállítanak. Az lenne a normális, ha itthon is ugyanakkora árat lehetne érvényesíteni, mint a nemzetközi piacokon. Ehhez persze a tejüzemeknek is hatékonyabban kellene működniük, de nem tudnak sem a termelők, sem a feldolgozók elég gazdaságossá válni, ha képtelenek kitermelni a fejlesztéshez égetően szükséges pénzeket. „Így viszont megvan a veszélye, hogy a hazai feldolgozók alapanyag nélkül maradnak, ha a termelők külföldre szállítják a tejet” – figyelmeztet Mélykúti Tibor, a 95 tagjától átvett évi 210 millió liter tejet feldolgozó, 15-18 százalékra becsült piaci részesedéssel a hazai tulajdonú tejcégek között a Sole-Mizót követő Alföldi Tej Kft. ügyvezetője is.

AZ ÁFA NEM CSÖKKEN

Alapanyaghiány az idén még nem várható, hiszen az év végéig érvényesek az értékesítési szerződések. De 2014-re többen állapodnak meg a magyar gazdák közül a határon túli feldolgozókkal, és nem csak a bevált olasz vevőkkel. Romániában és Horvátországban is magasabbak az árak, az ide irányuló nyerstej-export is meglódult, és a magyarországi feldolgozott terméknek is lenne helye. Nem kell tehát hozzá jóstehetség, hogy ha hosszú távon marad a nagy árkülönbség, a szalmaillatú magyar tejből egyre több csordogál majd külföldre. A határon túlra szerződött alapanyag pedig hiányozni fog a hazai feldolgozóknak.

Mélykúti Tibor szerint jövőre már egész évben számítani kell az üzletekben valamilyen mértékű hiányra friss tejből és tejtermékekből, főleg túróból. „Stratégiai kérdés pedig, hogy a magyar tejipar fennmaradjon, ellátva a fogyasztókat és biztonságos piacot kínálva a hazai állattartóknak” – szögezi le Mélykúti. Ehhez azon-

ban a hazai feldolgozónak is európai árat kellene fizetni a nyers tejért, de ez lehetetlen, ha képtelenség itthon érvényesíteni a költségeket az árakban. Így csak tovább erősödik a koncentráció. A sokéves veszteség miatt nem csak sok hazai cég ment tönkre, a külföldi tulajdonú feldolgozók is csökkentik a magyarországi termelésüket, gyárakat zárnak be.

„Már a hazai ellátás biztonságát is veszélyezteti a bel- és külpiazi árkülönbség” – figyelmeztet Lukács László, a Tej Szakmaközi Szervezet és Terméktanács ügyvezetője is. Nemcsak a termelők, a feldolgozók is abban érdekeltek ugyanis, hogy meglóvalogják a belföldinél jóval magasabb exportárakat. A külpiacon adják el a portékát, ha a magyar fogyasztó nem fizeti meg. A terméktanács ezért az iparág

NÖVEKVŐ TELJESÍTMÉNY

A hazai tejágazat árbevétele az utóbbi három évben átlagosan 5-10 százalékkal nőtt, tavaly meghaladta a 370 milliárd forintot. A termelés a korábbi lejtmenet után szintén felfutóban van (*lásd a grafikont*). Ugyan az 1,8 milliárd literes termelői értékesítési kvótáját az idén sem tudja kitölteni a magyar tejszektor, de év végére a termelés várhatóan meghaladja az 1,7 milliárd litert. A múlt év végén 15 263 agrárvállalkozás tartott tehenet, csaknem feleannyi, mint 2001-ben. A 753 ezer hazai szarvasmarhából 153 ezer a tejelő tehén. A nyerstej-export évek óta növekszik: tavaly 340 millió liter volt, ami 10 milliós növekedés 2011-hez képest. Ennek 33 százaléka Olaszországba, 22 százaléka Szlovákiába, 14 százaléka Romániába, 11 százaléka Szlovéniába, 9 százaléka Horvátországba került. Az import csökken, tavaly már csak 16 millió liter volt az egy évvel korábbi 22 millió után. A feldolgozott tejtermékeket is magában foglaló fogyasztás közben csökken, jelenleg valamivel évi 1,7 milliárd liter alatt marad.

kereskedelmi átadási árának 8-10 százalékos emelését sürgeti. Ezt a kereskedelmi láncok azonban csak lassan fogadják el. Hogy a külpiazi árak a továbbiakban mennyire maradnak vonzóbbak a hazainál, az exportboom meddig tart, azt egyelőre nem tudta megbecsülni, de év végéig biztosan számít rá. Tartós megoldást az hozna, ha az alapvető élelmiszerek forgalmi adóját radikálisan, kevesebb mint 10 százalékra faragnák. Erre azonban egyhamar csekély az esély. Amióta az MSZP is sürgeti az élelmiszerek forgalmi adójának a csökkentését, azóta a kormány – úgy tűnik – még merevebben zárkózik el ettől, hiába kérte ugyanezt korábban a vidékfejlesztési tárca is.

ÁTLENDÜLHET AZ INGA

A drágulási hullám nem példa nélküli, történt már ilyen 2007-ben, amikor hasonlóan meredeken emelkedtek az európai tejárak. A piaci szereplők, látva a keresletet, tartósan extra magas, már akkor literenként 100 forintot közelítő tejárakra számítottak, de végül nem így lett. Váratlan fordulattal 2009-re rekordalacsony, 66 forintos mélységekbe zuhant az átvételi ár, a ráfizetés elől menekülve pedig a hazai gazdák is egymással versengve apasztották az állatállományt.

Miután a kontinens termelési színvonalára lefelé vette az irányt, keresletivé vált a piac, többet ér a tej, így előbb-utóbb újabb termelési hullám alakulhat ki az európai piacon. Azért is, mert az uniós közös agrárpolitikájában 2014 lesz az utolsó kvótaév, utána már nem korlátozta a tejtermelést. Az ír, a dán, a francia, a holland és a német nagygazdák már a kapacitásuk jelentős növelésével készülnek a liberalizációra, hogy a közel- és távol-keleti, elsősorban a kínai piacra összpontosítsanak.

Mivel törvényszerű a ciklikusság a tejtermelésben, Mélykúti Tibor attól tart, hogy a keletkező újabb felesleget Európában akarják levezetni a nagy termelők. Nem kell soká várni. Az előrejelzések 2015-16-ban számítanak esetleges túltermelési zavarra, amelyet a kínai kínálatból visszaduzzadó tej okoz majd az öreg kontinensen. Annak is megvan a veszélye, hogy a többlettejet egyenesen Kelet-Európára zúdítják, újabb erős visszaesést előidézve a hazai termelésben.

Az újabb árcsökkenés a fogyasztóknak természetesen jó lenne, a termelőket viszont annál érzékenyebben érintené.

SZIRMAI S. PÉTER